

ЕМПІРИЧНІ ПРАВОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ЗАСВОЄННЯ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У процесі засвоєння викладання юридичних дисциплін можуть ефективно застосовуватись конкретні емпірично-правові дослідження, суб'єктами яких мають бути саме студенти. Вони можуть бути залучені, наприклад, до експертної оцінки рішень органів державної влади та місцевого самоврядування, аналітичної роботи, пов'язаної із вирішенням соціально-правових питань, правовим забезпеченням (без участі у масових заходах) виборчих компаній кандидатів у депутати всіх рівнів, розробкою рекомендацій з вирішення конкретних управлінських завдань (у т.ч. і через покращення зв'язків влади з населенням) для державних і недержавних організацій).

Найефективнішим проведення емпірично-правових досліджень може бути в рамках так званої імітаційно-продуктивної моделі навчання, яка, як і всі відомі інші, продукується на основі узагальнень цілісної картини спільної діяльності як суб'єкта (викладача), так і об'єкта (студента, аспіранта, магістранта) навчання. Вона враховує не тільки мету і логіку змісту дисципліни, що викладається, а й послідовність етапів навчання, характер взаємодії суб'єкта та об'єкта навчально-пізнавальної діяльності, можливі реакції тих, хто навчається, на запрограмовані й спонтанні проблеми та інші ситуації, очікувані результати навчального процесу. Адже завданням імітаційно-продуктивної моделі навчання є закріплення вміння використовувати цю систему знань для розв'язання імітованих проблем і ситуацій науки і практики.¹

Завданням, способами і формами активізації (здіяння) цієї моделі є використання систематизованих знань для навчально-пошукової діяльності студентів у формі імітаційно-проблемних «ділових ігор», кейс-методів, «мозкових штурмів», імітаційного моделювання аналізу проблем, застосовувати для їх вирішення певні наукові методи, засоби, підходи і тому подібне.

¹ Абрамов В. І., Арутюнов В. Х. Методологія системного підходу та наукових досліджень (дослідницькі та інноваційні процеси в державній службі): Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2005. — 178 с.

Таке сприйняття процесу наукового дослідження виховує у студентів абстрактне сприйняття інших (рівних йому) учасників суспільних відносин і сприяє оптимізації уявлення про їх роль у цьому процесі.

У більшості випадків викладач запроваджує імітацію процесу емпіричного правового дослідження як основу для оцінки можливої реальної ситуації. Роль цього процесу неможливо переоцінити, оскільки він є наріжним каменем навчання — позбавляє студента побоювань перед невідомими розвитком ситуації, формує підґрунтя для здобуття нових знань і навичок. При цьому студент вже знайомиться з можливим розвитком подій та з різними стратегіями поведінки при цьому.

Імітація соціально-правової дійсності відбувається в основному у дружньому для студента середовищі, з низьким рівнем психологічного тиску, а кількість змінних складових соціально-правової проблеми контролюється (в більшості випадків і визначається) викладачем. Таке узагальнення не заперечує існування виключень (агресивних тренінгів), що, в свою чергу, не зменшує ролі імітаційно-проблемних занять.

Проведення таких досліджень передбачає безпосередню участь студентів у проблемній ситуації імітованих «реальних» умовах, що є логічним продовженням навчального процесу, безпосереднім використанням навичок, які були набуті під час попередніх імітаційно-проблемних занять (тренінгів) і відповідно закріплення нових навичок.

Проведення таких емпірично-правових досліджень забезпечить викладачів і студентів, крім цього іншою, оперативною інформацією. Для викладача в першу чергу це інформація для створення збірки місцевих конкретних ситуацій з подальшим використанням на імітаційно-проблемних заняттях.

Активний вплив на оточуюче середовище з метою зменшення розбіжностей між фактичними суспільними відносинами та бажаними дозволить сприймати майбутній фах і коло науково-практичних інтересів більш глибоко. Бажаним результатом є забезпечення неухильного виконання Конституції і законів України як визначального фактору системи координат людини у суспільстві.

До прикладу, нами у 2010 році було запропоновано студентам 2 курсу юридичного факультету в межах навчальної дисципліни «Конституційне право України» провести емпірично-правове наукове дослідження на тему «Заподіяння шкоди природі, як наслідок протиправної схоронності приватного майна». Метою даного дослідження було визначення рівня знань і навичок, правової

культури студентів юридичного факультету КНЕУ, прикладного розуміння Конституції України та інших нормативно-правових актів, визначення найприйнятнішого алгоритму дій для запобігання правопорушень, визначення наукового обґрунтування активної соціально-правової і громадянської позиції.

Студентами самостійно було визначено два етапи проведення експерименту: мирне врегулювання спору, дії спрямовані на притягнення до відповідальності осіб, винних у порушення правопорядку України.

У межах мирного врегулювання спору студентами проводилась роз'яснювальна робота з водіями транспортних засобів (надалі — власники ТЗ) які використовували газон по проспекті Перемоги не за призначенням, а для влаштування стихійного паркувального майданчика. Студентами були сформовані наступні висновки:

1. власники ТЗ не мали жодного уявлення про протиправний характер їх дій;

2. власники ТЗ не знали про юридичну відповідальність за таку протиправну поведінку;

3. власники ТЗ не вірно розуміли положення ст. 41 Конституції України, не враховували положення частини третьої ст. 13 — «Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству»;

4. власники ТЗ належним чином не реагували на повідомлену їм інформацію.

Другий етап хоч і був визначений студентами, але не був здійснений через побоювання переслідувань і небажання брати участь у ініційованні процесу притягнення до відповідальності правопорушників.

Таким чином, хоча проблемна ситуація не була вирішена остаточно, але студенти на практиці застосували свої знання з конституційного права України та інших дисциплін. Крім того, студенти в «реальних» умовах ознайомились з рівнем правової культури окремих груп населення, визначили для себе основні ідеї юриспруденції і спробували їх пояснити іншим особам, які прямо з навчальним процесом не були пов'язані.

Цілком зрозуміло, що застосування таких досліджень не є можливим у межах окремих дисциплін, а тому виправданим була б розробка проектів таких досліджень групою викладачів — фахівців різних юридичних наук.

Позитивними досягненнями запровадження методу емпірично-правових досліджень у навчальному процесі є:

— отримання зворотного зв'язку з невизначеним колом осіб;

- високий рівень спільної діяльності викладачів та студентів у даному дослідженні;
- підвищення фахової та педагогічної кваліфікації викладачів;
- навички студентів з використання міжпредметних зв'язків;
- отримання реального продукту діяльності — впливу на суспільні відносини;
- використання досягнень фундаментальної і прикладної науки для вирішення практичної задачі;
- активна участь у житті суспільства;
- популяризація відповідного навчального закладу — формування його позитивного образу;
- підвищення рівня усвідомлення відповідальності перед суспільством;
- усвідомлення потреби розвитку фундаментальної і прикладної науки;
- підвищення ступеню само ідентифікації студентів;
- популяризація верховенства права і неминучості побудови та розвитку громадянського суспільства.

Матвієнко Ю. О., асистент
кафедри педагогіки та психології

ЗАСТОСУВАННЯ САМОКОНТРОЛЮ В ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Освітній процес у вищих навчальних закладах переорієнтується на перетворення студентів з об'єктів навчання в активних і свідомих суб'єктів навчальної діяльності. В цих умовах для студентів зростає значення оволодіння уміннями самоконтролю навчальної діяльності.

Самоконтроль навчальної діяльності — важливий елемент у структурі навчальної діяльності студентів вузів, що багато в чому визначає її ефективність і результативність.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблем самоконтролю в навчальній діяльності переконує в тому, що самоконтролю відводиться значне місце в структурі навчальної діяльності, він являється одним з основних ланок системи самоуправління навчальною діяльністю. Сформованість умінь самоконтролю навчальної діяльності у студентів дозволяє їм раціонально планувати і орга-